

Kuntavaikuttaminen

Insinööriliitto

Sisällys

1	Kuntavaikuttaminen	4
2	Päätöksentekoon vaikuttaminen	6
3	Kuntavaaliehdokkuus – miksi insinööri lähtisi ehdolle?	10
4	Insinööriliiton materiaalien esittely ja hyödyntäminen alueilla	12

Tausta-aineistoa insinööritaustaisille kuntapäättäjille, kuntavaaliehdokkaille, Insinööriliiton jäsenyhdistysten toimijoille ja muille aktiiveille ja aiheesta kiinnostuneille. Materiaalin ovat valmistelleet Insinööriliiton yhteiskunnallisen vaikuttamisen asiantuntijat ja se on esitelty Insinööriliiton hallitukselle joulukuussa 2020.

1 Kuntavaikuttaminen

Laki määrittelee kunnalle tehtäviä seuraavista osa-alueista:

- koulutus ja päiväkotit
- kulttuuri-, nuoriso- ja kirjasto
- kaupunkisuunnittelu, maankäyttö
- veden- ja energiantuotanto
- jätehuolto
- ympäristöpalvelut
- sosiaali- ja terveystoimet (siirtymässä maakunnille maakunta- ja soteuudistuksen jälkeen)
- palo- ja pelastustoimi (siirtymässä maakunnille maakunta- ja sote-uudistuksen jälkeen)

Lakisääteisten tehtävien lisäksi kunnat voivat itse ottaa itselleen muita itsehallinnollisia tehtäviä. Nämä liittyvät yleensä talouteen, työllisyyteen ja asumiseen.

Päätöksenteon tasot muodostuvat kunnassa seuraavasti:

Valtuusto

- Kunnan asukkaiden valitsema kunnan ylin toimielin.
- Käyttää kunnan päätösvaltaa, jollei ole toisin säädetty.
- Kunnan ylin poliittinen päätösvalta kuuluu valtuustolle.
- Kokonaisvastuu kunnan toiminnasta ja taloudesta.
- Valtuuston tulee edistää kuntalaisten suoraa osallistumista kunnan toimintaan ja päätöksentekoon.

Kunnanhallitus (tai kaupunginhallitus) valmistelee valtuuston käsittelemät asiat ja vastaa kunnan hallinnosta ja taloudesta. Valtuusto nimittää hallituksen.

Lautakunnat valmistelevat hallitukselle asioita. Lautakuntia voi olla esimerkiksi sivistyslautakunta, tekninen lautakunta, vaalilautakunta tai sosiaali- ja terveyslautakunta.

Kuntalain mukaisia toimielimiä em. lisäksi ovat **johtokunnat, toimikunnat ja erilaiset jaostot**.

Kunnan hallinnon järjestämiseksi valtuuston on hyväksyttävä tarpeelliset johtosäännöt, joissa määrätään mm. kunnan eri viranomaisten toimivallan jaosta ja tehtävistä.

- Valtuusto itse ei päättää kaikesta
- Delegointiratkaisut

Kunnalla velvollisuus ottaa huomioon asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet:

- Kuntastrategiaa koskeva 37 § tuli voimaan 1.6.2017. Valtuusto päättää kuntastrategiassa kunnan toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteista. **Strategiaa laadittaessa on otettava huomioon mm. kunnan asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet.**

Lakiuudistus toi joitakin muutoksia kuntalaisten osallistumisen ja vaikuttamisen keinoihin.

- Aloiteoikeus laajeni kuntalaisten lisäksi myös palvelun käyttäjiin ja kunnassa toimiviin yhteisöihin ja säätiöihin. Mikäli aloitteen tekijöinä on jatkossa vähintään kaksi prosenttia kunnan asukkaista, asia on käsiteltävä kuuden kuukauden kuluessa asian vireille tulosta kaupungin toimivaltaisessa viranomaisessa.

Lisäksi nuorisovaltuuston, vammaisneuvoston ja vanhusneuvoston asettaminen on nyt kuntalain nojalla lakisääteistä.

2 Päätöksentekoon vaikuttaminen

Paikalliseen päätöksentekoon on paras vaikuttaa paikallisesti. Alueen päättäjät ovat kiinnostuneita siitä, mitä alueen asukkaat, siis äänestäjät, toivovat kunnaltaan. Kuten kaikessa vaikuttamisessa, myös kuntatasolla vaikuttamisen ajoittaminen on onnistumisen kannalta kriittistä.

Asioiden ja aloitteiden käsittely kunnassa

Keskeinen toimija vaikuttamisen kannalta on kunnanvaltuusto. Erittäin iso osa työstä tehdään kuitenkin lautakunnissa.

Aktiivinen vaikuttamistyö on aloitettava etunojassa

- Keskeisestä asiasta on tulossa aloite tai vireillepano.
- Ongelma ilmenee.
- Uudet avaukset kannattaa pohjustaa hyvin.
- Kirjaus strategiaan on vahva lupaus toteutumisesta.

Asioiden valmistelu

- Asioiden valmistelu tapahtuu virkamiestyönä, joten vaikuttamistaho on tällöin valmistelevat virkamiehet.

Esimiehen, lausunnon ja aloitteen tekee johtokunta tai lautakunta

- On vaikutettava kyseisiin toimielimiin, jäseniin ja erityisesti puheenjohtajiin.

Kunnanhallitus valmistelee valtuustoasiat. Ratkaisun ja päätöksen tekee kunnanvaltuusto. Täytäntöönpanosta ja laillisuusvalvonnasta vastaa kunnanhallitus.

Kannattaa seurata kunnanhallituksen ja -valtuuston esityslistoja.

Aloitteet

Valtuustoaloitteet:

A) Kuntalaisaloite: allekirjoittajia on vähemmän kuin 2 % äänioikeutetuista kunnan asukkaista

B) Kuntalaisaloite: allekirjoittajia 2 % tai enemmän.

- Mikäli asia ei kuulu valtuuston toimivaltaan, toimivaltaisen toimielimen tai viranhaltijan vastaus lähetetään tiedoksi valtuustolle, jolloin valtuusto voi käydä keskustelun asiasta. Talousarviovaikutteiset aloitteet viedään tiedoksi valtuustolle myös talousarviokäsittelyn yhteydessä.

C) Kansanäänestysaloite, kuntalaisaloitteella on allekirjoittajia 5 % tai enemmän äänioikeutetuista kunnan asukkaista (KunL 31 §).

Vaikuttamisen vaiheet

Sosiaalisen odotuksen vaihe

- Tällöin vaikuttaminen on proaktiivista luoden painetta tietyn asian nousemiselle esiin.
- Määritellään agenda.
- Usein juuri sosiaalisen odotuksen kautta esiinnousseet kysymykset olivat myös sellaisia, jotka päättäjät muistavat.
- Pintaan saattaa nousta outoja asioita.
- Suunnittelutyö kuntatasolla ja hallitusohjelmassa.

Poliittinen valmistelu

- Asiaan on vielä mahdollista vaikuttaa.
- Pitkäjärjestyksestä työtä, vanha materiaali voi nousta esiin.

Toimeenpanovaihe

- Vaikuttaminen on jo lähes liian myöhäistä.
- Muutoksen aikaansaaminen tässä vaiheessa vaatii suunnanmuutoksen.
- Mielenosoitukset, eleet, työtaistelutoimet.

Yleinen virhe on se, että otetaan yhteyttä vasta silloin, kun on käytännössä jo liian myöhäistä

- Vaikuttaminen toimii parhaiten silloin kun mielipiteitä ei ole lukittu.
- Se, joka päättää, mistä puhutaan, voittaa.
- On hyvä muistaa, että pohjaesityksellä on suuri valta.

Eväät onnistumiseen

Tunne poliittinen prosessi

- Ole kartalla siitä, kuka päättää mistäkin ja koska. On ajanhukkaa vaivata vääriä ihmisiä tai oikeita ihmisiä väärään aikaan.

Kunnioita kalenteria ja keskity olennaiseen

- Lobattavilla on useimmiten tiukka aikataulu; ole ja lähde ajoissa ja kerro olennainen. Jo yksi mieleen jäävä viesti on saavutus, kolme viestiä huippuveto!

Kuuntele ja keskustele

- Lobbaaminen on vaikuttamista, mutta hyvä lobbaaminen on myös keskustelua ja kuuntelua, parhaimmillaan sellaista, että molemmat osapuolet viisastuvat.

Tutki ja selvitä

- Lobbauksen arvo lobattavalle on kiinnostavan ja relevantin tiedon saanti. Tarjoa tällaista tietoa erilaisten tutkimusten ja selvitysten muodossa.

Kahden sivun sääntö

- Se on maksimipituus taustapaperille. Tiivistä ja ole selkeä.

Ole kärsivällinen ja pitkäjänteinen

- Poliittinen päätöksenteko on hidasta, ja ihan syystä. Isoja päätöksiä ei voida tehdä hetkessä.
- Lobbaminenkin on parhaimmillaan pitkälinen keskusteluprosessi, joka jatkuu myös tehtyjen päätösten jälkeen.

Lobbaa, älä lahjo

- Nämä ovat kaksi eri asiaa ja jokainen lobbaaja voi toimia oikein tai väärin.

Kerro ketä edustat

- Ja ketä olet jo tavannut ja ketä vielä aiot tavata. Avoimuus on kaiken lähtökohta.

Ole avoin ja läpinäkyvä

- Jos et pysty perustelemaan asiaasi ihmisille avoimesti, on kyseenalaista, pystkö perustelemaan sitä päättäjälle tapaamisessa.

Oman tavoitteen kirkastaminen

- Mihin haluat vaikuttaa?
- Onko kyseessä uusi aloite/toimintaidea vai liittyykö kunnan nykyiseen toimintaan?
- Onko asialla taloudellisia vaikutuksia?
- Selvitä päätöksentekoprosessin vaiheet ja aikataulut.
- Varmista, että viestisi on selvä ja perustelut mietitty.
- Pohdi mahdolliset vasta-argumentit.
- Ole yhteydessä valtuutettuihin tai valmistelijoihin.

Määrittele, keitä tavata

- ✓ Valtuutetut, valtuustoryhmät
- ✓ Kunnallisjärjestöt
- ✓ Puolueiden paikallisyhdistykset
- ✓ Virkakoneisto
- ✓ Kansanedustajat
- ✓ Liittolaiset
- ✓ Media?

3 Kuntavaaliehdokkuus – miksi insinööri lähtisi ehdolle?

Kunnallisen tason päätöksenteko on ruohonjuuritason hallintoa – monet kunnan päätökset näkyvät jokaisen asukkaan arjessa. Siksi ei ole yhdentekevää, mitä kunnassa päätetään ja ketkä päättävät. Vaikka asiat valmistellaan virkateitse, lopullisen päätöksen tekee ja vastuun kantaa valtuutettu. On tärkeää, että valtuusto muodostuu mahdollisimman monipuolisesti. Alueellinen kattavuus ja ikäjakauma on tärkeää, mutta lisäksi hyödyksi on, että valtuutettuina toimii henkilöitä erilaisista koulutus- ja ammatti-taustoista.

Insinöörien ammattiosaamista on selvää hyötyä päätöksenteossa. Kuntatasolla infraan liittyvät kysymykset ovat yksi kunnallisen tason isoimmista kokonaisuuksista, jolloin eri alojen insinööriosaisamisesta on hyötyä päätöksenteossa. Lisäksi insinööri-valtuutettu voi tuoda uusia näkökulmia päätöksentekoon oman ammattiosaamisensa kautta.

Yhtä lailla valtuutettuna toimiminen kuin itse ehdokkuuskin, kasvattavat verkostoja. Verkostot ovat keskeinen vaikuttamiskanava, jolla pystyy edistämään itselleen tärkeitä asioita. Lisäksi verkostojen merkitystä esimerkiksi työuran näkökulmasta ei voi vähätellä.

Lautakuntiin ja jaostoihin ja muihin toimielimiin valitaan myös usein varavaltuutettuja tai ehdolla olleita. Täytettäviä paikkoja on paljon, ja usein vastuuta halutaan jakaa mahdollisimman monelle toimijalle. Tehtäviin voi siis päästä, vaikka ei olisi tullut valituksi valtuustoon.

Ehdokkuus ei ole myöskään yksinpuurtamista. Puolueiden paikalliset piirijärjestöt tukevat ehdokkaitaan monin tavoin: esimerkiksi kouluttamalla, mainoksilla ja järjestämällä vaalitulaisuuksia. Yksin ei tarvitse olla!

Miten ehdolle asetutaan?

Ehdokkaaksi voi tulla kahdella tavalla: joko puolueen tai valitsijayhdistyksen ehdokkaana. Suurin osa ehdokkaista asettuu ehdolle puolueen kautta, mutta vaihtoehtona on perustaa myös valitsijayhdistys. Kuntavaaleissa valitsijayhdistyksessä tulee olla vähintään 10 samassa kunnassa äänioikeutettua henkilöä. Kunnissa, joiden asukasluku on enintään 1 500, valitsijayhdistyksen voi perustaa kolme henkilöä ja kunnissa, joiden asukasluku on 1 501–2 000, viisi henkilöä.

Puolueen kautta ehdolle asettuessa ensimmäinen vaihe on päättää, minkä puolueen listoille haluat. Jos oma puoluevalinta on vielä epäselvä, kannattaa tutustua puolueiden ohjemiin. Ne löytyvät puolueiden nettisivuilta.

Puoluevalinnan jälkeen on viisainta olla yhteydessä valitun puolueen alueen omaan järjestöön. Voit olla yhteydessä joko kuntakohtaiseen yhdistykseen, jos sellainen on, tai alueen piirijärjestöön. Ei kannata huolehtia, jos et tiedä mikä on oikea taho – puolueesta kyllä ohjataan oikean toimijan luo. Kukin puolue asettaa ehdokkaansa sääntöjensä edellyttämällä tavalla ja omassa aikataulussaan. Jos haluat esiintyä puolueen ehdokaslistalla siten, että nimesi jälkeen mainitaan sana "sitoutumaton", voit sopia siitä puolueen kanssa. Virallisissa ehdokasasetteluasiakirjoissa, muun muassa ehdokaslistojen yhdistelmässä, "sitoutumaton" -sanaa ei kuitenkaan saa käyttää.

Esimerkkejä kuntapoliittisista teemoista, jossa insinööriosamisesta on etua:

1. Työllisyys

- Elinvoimaisen elinkeinopolitiikan edistäminen (miten kunta voi tukea yritysten toimintaa ja mahdollistaa kasvun).
- Houkuttelevuus yrityksille (miten saada uusia yrityksiä alueelle).
- Yrityskeskittymät (keskittymillä lisätään tehokkuutta ja mahdollistetaan innovaatioita).
- Työllisyyspalvelut (TE-palvelujen toimivuus).

2. Rakentaminen ja infra

- Asuntotuotanto (millaisia asuntoja rakennetaan, mihin rakennetaan).
- Tiet, raiteet, lentoasemat ja satamat (minne, miten, milloin).
- Jätevesihuolto (kestävä kehitys).
- Julkinen liikenne (miten toteutetaan, ilmastovaikutukset).

3. Koulutus ja tutkimus

- Varhaiskasvatus ja peruskoulu (missä ja miten, luma-osaaminen).
- Lukio- ja ammatillinen koulutus (luma-osaaminen, yhteistyö paikallisen korkeakoulun kanssa, siirtyminen korkea-asteelle).
- AMK- ja yliopistokoulutus (alueellinen yhteistyö, harjoittelut, työelämään siirtyminen).
- TKI-toiminta ja TKI-yhteistyö alueen toimijoiden kanssa (TKI-kasvu, työllisyys).
- Houkuttelevuus opiskelijakaupunkina (palvelut opiskelijoille).
- Opiskelijoiden pitäminen alueelle valmistumisen jälkeen (työllistyminen, palvelut).

4 Insinööriliiton materiaalien esittely ja hyödyntäminen alueilla

Insinööriliiton toimistolla valmistellaan vaikuttamistyön tueksi jatkuvasti erilaisia materiaaleja. Tässä esiteltyinä oleelliset.

Insinööriliiton tavoitteet 2021

Insinööriliitto määrittelee vuosittaiset tavoitteensa. Tavoitteet perustuvat Insinööriliiton strategiaan tavoitteisiin sekä poliittisesti ajankohtaisiin teemoihin. Tavoitteet ovat valtakunnallisia tavoitteita, joiden ensisijainen vaikuttamiskohde on valtionhallinto. Osaa tavoitteista kannattaa kuitenkin pitää esillä myös paikallisella tasolla.

Insinööriliiton työllisyystoimet

Insinööriliitto on valmistanut esityksiä työllisyystoimiksi. Toimet kohdentuvat kahteen ikäryhmään: työuran alussa oleviin alle 30-vuotiaisiin sekä työuran loppupäässä oleviin yli 55-vuotiaisiin.

Koulutuksen kustannukset

Tekniikan alalla koulutuksen keskeyttää useampi opiskelija kuin muilta ammattikorkeakoulutuksen aloilta. Lisäksi koulutuksen läpäisy on keskiarvoa heikompaa. Tämä tarkoittaa, että tutkinnon suorittaa neljässä vuodessa vain joka neljäs opiskelija, ja viidessä vuodessakin valmistuneita on vain hieman yli 40 %. Tilastojen mukaan insinööriopiskelijoista vain hieman yli 60 % suorittaa insinööritutkinnon. Insinööriliitto on selvittänyt Koulutuksen kustannukset -selvityksessään, mitä keskeyttämiset ja heikko läpäisy kustantavat yhteiskunnalle. Raporttia kannattaa tuoda esiin erityisesti paikallisen ammattikorkeakoulun johdolle ja alueen koulutuspolitikoille.

Insinööriliiton raportti TKI-toiminnasta

Insinööriliitto on toteuttanut selvityksen suomalaisen tutkimus- kehitys- ja innovaatiotoiminnan tilasta. Tätä raporttia voidaan käyttää vaikuttamistyössä niin valtakunnallisesti kuin alueellisesti.

Tutkittua tietoa

Insinööriliitto toteuttaa säännöllisesti useita tutkimuksia, kuten työmarkkinatutkimuksen ja valmistuneiden sijoittumistutkimuksen. Aineistoihin kannattaa tutustua ja hyödyntää alueellisessa vaikuttamisessa.